

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Шкарупа О.В., Крючкова Н.Г.

Основним досягненням земельної реформи є становлення приватного власника, господаря на землі. Держава втратила монопольне право власності на землю. Станом на 1 січня 2002 року в приватній власності знаходилося 70,5% сільськогосподарських угідь.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 50) визначає екологічну безпеку як «такий стан довкілля, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей». Земельний кодекс України містить правові приписи щодо охорони земель як від стихійних природних явищ, так і наслідків антропогенної діяльності людини. Забезпечення екологічної безпеки потребує уточнення певних положень чинного законодавства та вирішення деяких інших питань. По-перше, заборона діяльності, яка спричиняє забруднення земель і ґрунтів, повинна бути підкріплена заходами примусового впливу щодо винних суб'єктів, які порушують цю заборону. Але, на жаль, ст. 211 Земельного кодексу серед порушень земельного законодавства прямо не зазначається порушення заборони на здійснення вказаної вище діяльності, в статті йдеться про забруднення земель лише хімічними і радіоактивними речовинами та стічними водами, а також засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, але не згадується про порушення заборони на здійснення певної діяльності як самостійне правопорушення. Викладене наводить на думку про необхідність внесення відповідних змін і доповнень до Земельного кодексу України.

По-друге, ч.1 ст. 167 Земельного кодексу забороняє діяльність, яка спричиняє забруднення земель і ґрунтів. У даному випадку йдеться про діяльність, що вже призвела до забруднення ґрунтів, було б доцільним заборонити на законодавчому рівні не тільки діяльність, що призводить до забруднення земель і ґрунтів, а й ту, яка потенційно здатна спричинити таке забруднення. Реалізація зазначеної пропозиції дала б змогу посилити охорону земель та запобігти безпосередньому забрудненню небезпечними речовинами.

По-третє, заборону екологічно небезпечної діяльності, що стосується земель і ґрунтів, закон пов'язує з граничнодопустимими

концентраціями (ГДК) небезпечних речовин. Це зумовлює потребу у негайному затвердженні уповноваженими органами нормативів ГДК небезпечних речовин та переліку цих речовин.

Забезпечення екологічної безпеки в процесі використання земель сільськогосподарського призначення покладається в першу чергу на землевласників і землекористувачів. У переліку обов'язків власників земельних ділянок і землекористувачів, зокрема й орендарів, встановленому Земельним кодексом, зазначено, що вони повинні підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі. Але практична реалізація цього обов'язку названими суб'єктами певною мірою утруднена. Причини такі: 1) значна частина земель сільськогосподарського призначення, які в процесі здійснення земельної реформи були отримані у приватну власність громадянами, була передана ними сільськогосподарським виробникам переважно на умовах оренди. Підвищення родючості ґрунтів та збереження інших корисних властивостей землі не вважається істотною умовою для землекористувачів. Самі ж приватні власники земельних ділянок не мають реальної можливості з різних причин здійснити необхідний комплекс заходів щодо підвищення родючості ґрунтів; 2) власники земельних ділянок не повною мірою, а то й зовсім не володіють необхідним обсягом знань для самостійної розробки та здійснення заходів, пов'язаних з оптимізацією і підвищенням родючості ґрунтів і захистом від процесів, які погіршують їхній стан. Орендовану землю сільськогосподарського призначення як об'єкт договору оренди вони здебільшого розглядають як тимчасове, але основне джерело і надійний спосіб одержання максимального і термінового прибутку. Тим більше, що значна частина договорів оренди земельних ділянок укладена сторонами на короткий термін. Така оренда аж ніяк не стимулює орендарів робити значні капіталовкладення для підвищення родючості ґрунтів; 3) відсутність у сучасних умовах системного, науково обґрунтованого і комплексного підходу щодо розв'язання актуальної проблеми охорони і підвищення родючості ґрунтів як елементу забезпечення екологічної безпеки, в свою чергу спонукає і споживацьке ставлення суб'єктів земельних прав, до відповідних земельних ділянок. Нехтування вимогами екологічної безпеки в аграрному секторі через певний час може призвести до непередбачуваних наслідків та екологічних ускладнень як в окремому регіоні, так і в цілому в біосфері.